

Валерій ОЛІЙНИКОВ

Григорій Цамблак як проповідник інтернаціональної ідеї православ'я

Досліджується проповідницька творчість представника «другого південно-слов'янського впливу» Григорія Цамблака як продовжувача риторичної традиції в стилі «плетіння слівес».

Ключові слова: промови на Констанцькому соборі, «Слово надгробне митрополитові Кипріяну», «Слово похвальне патріархові Євфимію», «плетіння слівес», ісихазм, письменник-новатор.

Одним із провідних літературних жанрів Київської Русі, завдяки творчості видатних давньоукраїнських письменників-проповідників, був ораторський твір. І хоча монголо-татарська навала уповільнила розвиток жанру, старі риторичні традиції в стилі «плетіння слівес» продовжили руські митрополити Кипріян і Григорій Цамблаки.

Найменш дослідженим в українській літературі вважається період творчості Г. Цамблака, «талантиваго церковнаго писателя, плодового проповідника, трудолюбиваго и просвѣщеннаго книжника и строгаго подвижника, мятежний духъ котораго, казалось, не зналъ отечества»¹.

Оскільки творчість митрополита київського і литовського Григорія відносять одночасно до української, російської, болгарської та сербської літератур, то серед дослідників його спадщини – українські (М. Возняк, В. Крекотень, О. Мишанич, Ю. Пелешенко, Д. Чижевський та ін.), російські (А. Карташев, митр. Макарій II, О. Пипін, О. Соболевський, О. Яцимирський та ін.), болгарські (Г. Данчев, Н. Дончева-Панайотова, К. Мечев, Д. Петров-Кенанов, І. Харалампієв та ін.) науковці. Зробили свій вклад у вивчення біографії Г. Цамблака і румунські дослідники (єп. Мелхіседек, П. Сирку), і німецькі вчені (Г. Холтхузен та священик, член ордену єзуїтів Г. Подскальскі), і американський науковець Ф. Дж. Томсон.

До літературної спадщини митрополита Григорія належать історичні оповіді, житія, гімнографічні тексти, похвальні слова-послання. Проте основну її частину складають саме похвальні й урочисті «Слова» на церковні свята тріодного й мінейного циклів та повчання на тему християнського (зокрема, чернечого) життя. Цикл мінейних і тріодних промов святителя, що походили за жанром від класичної візантійської проповіді, охоплював усі значні свята року й не мав аналогів у слов'янських літературах того часу.

Уже в XV ст. проповіді Г. Цамблака іноді вносилися до збірок церковних повчань разом із проповідями Йоана Золотоустого й інших святих отців. Більшість календарно приурочених творів митрополита були включені під відповідними числами до складу Великих Міней Четїх митрополита Макарія. «Сповідання віри» і «Книга Григорія Самвлака» повністю вміщені в некалендарному доповненні під 31 липня². На думку В. Ундольського, ймовірно, в XVI ст. на основі «Слова» на Успення Богородиці митрополита київського і литовського, що «извѣстный своею ученостію», була створена стихира-осьмогласник («цамблачна») («Во многихъ стихираряхъ есть цѣлый стихъ на Успеніе пресв. Богородицы... Краснорѣчію этой стихиры и глубинѣ Богословскихъ мыслей... соотвѣтствуютъ и самые ноты Цамблака»)³.

Нині відомо не менше 25 проповідей митрополита. 18 із них входять до складу різних списків «Книги Григорія Цамблака». Напевно, при укладанні текстів орієнтувалися на збірку повчань митрополита Фотія⁴. Вважається, що в Україні священнослужитель написав «Слово надгробне митрополитові Кипріяну», «Слово похвальне патріархові Євфимію», п'ять проповідей, «Сповідання віри» (при посвяченні в митрополити) та дві промови на Констанцькому соборі⁵.

Саме аналіз проповідей Григорія Цамблака є метою цього дослідження.

Промови на соборі в Констанці завжди були предметом жвавого обговорення. Виголосив їх митрополит київський і литовський Григорій на скликаному в 1418 р., за ініціативою папи Мартіна V та німецького короля Сигізмунда, 16-му Вселенському соборі. На ньому Цамблак, незважаючи на попереднє послідовне відлучення від Церкви двома патріархами, очолив делегацію Православної церкви з трьохсот представників Литви, Великого Новгороду, Молдови, Великої Орди Едигія. Коли ще делегація була на шляху до Німеччини, імператор Візантійської імперії, потребуючи військової допомоги в боротьбі проти турків і матеріальної підтримки Литви й Польщі, а отже, будучи не зацікавленим у загостренні конфлікту з ними⁶, добився визнання патріархом Йосипом обрання Григорія законним, за свідченням Густинського літопису⁷. Ці відомості пізнього українського літописця опосередковано, але надійно підтверджуються даними джерел з історії собору в Констанці (вони також свідчать, що визнання Константинополем законності обрання Цамблака сталося до його поїздки в Німеччину): у промові митрополита київського і литовського перед папою він назвав імператора Мануїла «своїм ясновельможним паном» («serenissimus dominus meus, d. imperator Constantinopolitanus»⁸), а в хроніці Ульріха Рихенталя сказано про присутність на Літургії, яку 19 лютого 1418 р. здійснив цей митрополит візантійського посольства⁹.

Поїздка західноруської церковної делегації на собор у Констанцу відбулася за ініціативою правителів Польщі й Литви і з боку православного духовенства мала вимушений характер. У листі папі Мартінові V від 1 січня 1418 р. Владислав Ягайло вживав дуже обережні формулювання про мету поїздки: Цамблак їде, щоб запропонувати й обговорити можливі шляхи та способи з'єднання своєї пастви з Католицькою церквою¹⁰. Раніше в посланні отцям собору Владислав і Вітовт писали, що православний клир опирається цьому з'єднанню, оскільки не бажає повторного хрещення¹¹.

Таким чином, 18 січня 1418 р. Григорій, уже визнаний Візантією, зі свитою прибув до Констанци («Die veneris sequenti intravit Constanciam dominus Gregorius archiepiscopus... de fide Grecorum veniens ad procurandam unionem Grecorum et Latinorum sub obediencia Romane ecclesie») ¹². 25 лютого делегація була урочисто прийнята папою Мартіном V («Die veneris XXV. Februarii anno millesimo... domini Martini pape V.») ¹³, перед яким за присутності імператора Сигизмунда I було прочитано «Слово похвальное иже у Флорентии и у Костентии Собору».

Належність цього твору перу Цамблака обґрунтував О. Яцимирський¹⁴. Учений довів, що обставина «у Флорентии» додана пізнішим переписувачем. Також у промові митрополита, спочатку написаної, вочевидь, по-грецьки (збереглася в латинському переказі), є низка виразів, притаманних для католицької традиції (наприклад, іменування папи «істинним намісником Ісуса Христа»). Проте, як припускав ще О. Яцимирський і переконливо аргументував Е. Ликовський, це відображає не позицію самого автора, а погляди перекладача тексту на латинь – домініканського ченця грецького походження, активного прихильника унії Андрія Хрисоверга.

У «Слові похвалному...» митрополит звеличував мудрість отців собору, закликав їх відмовитися від поганьблення протилежної сторони й зібратися для братської бесіди («...начать споръ съ «добрымъ истязаніємъ»: предлагать другъ другу вопросы по братски – а не по страсти, богоугодно – а не въ свою выгоду, истинно – не льстиво, смиренно – не гордостно, любомудренно – не любопрительно, по апостольски – не фарисейски... а Богъ... да подвигнет обѣ страны въ собраніе для обновленія благочестиваго исповѣданія вѣры») ¹⁵. Позиція Цамблака в цьому питанні цілковито узгоджується з традиційним для православних на той час постулатом, тоді як папа та його радники були рішучими противниками дискусії щодо віровчення.

Можна вважати встановленим, що з ідеєю укладення локальної унії митрополит київський і литовський не виступав ні перед папою, ні перед собором. О. Яцимирський, опираючись на джерела, писав: «Изъ прусской

хроніки Линденблатта, заканчивающейся 1419 годомъ, мы узнаемъ еще, что дальше ничего не обѣщающей и въ сущности очень стереотипной рѣчи, Цамблакъ ничѣмъ не выказавъ свою склонность къ принятію унії. Наоборотъ, когда польскихъ пословъ спросили, правда-ли, будто православные епископы и священники желаютъ «сдѣлаться христіанами», какъ писалъ папѣ Витовтъ, то послѣдніе заявили, что прибыли они сюда только по требованію литовскаго князя, а покориться римскому престолу они совсѣмъ не намѣрены»¹⁶. Святитель не був прибічником локальної церковної унії й своє ставлення до з'єднання Церков досить чітко виклав у привітальній промові папі Мартіну V¹⁷. Про те, що священнослужитель не підтримував ідеї унії, свідчить відсутність унійних актів у результаті його місії, а також унійних переговорів. На це ж побічно вказує і відсутність відповідних звинувачень Цамблака в російських джерелах (навпаки, літописна розповідь, вміщена під 1417 р. у багатьох зводах, малює його гарячим ревнителем православ'я, що закликає великого князя Вітовта залишити «лятскую веру»)¹⁸ та наявність його «Сповідання віри» в російських рукописах (аж до Великих Міней Четв'їх).

А. Карташев, який дає «непохвальний відгук про моральний характер» Г. Цамблака («підозрілим є вже самий рухливий спосіб життя Григорія: то він утверджується в одній із національних східних церков, то раптом вплутується в якісь таємничі перипетії, зазнає службового краху й перебирається в іншу і т. д.»), відхиляє «з усією рішучістю... звинувачення в уніатстві, яке висувається цьому митрополитові і яке виникло через непорозуміння й підтримувалося, з одного боку, в Москві, завдяки її історичному несприйняттю Григорія, а з іншого, пізнішими уніатськими західноруськими письменниками, завдяки тенденційному викривленню в них усієї руської історії»¹⁹.

Як бачимо, промови Цамблака на соборі, висловлювання сучасників, у т. ч. його супротивника митрополита Фотія, не дають підстав для закидів митрополитові в уніатстві. Як один із кращих православних теологів того часу, Григорій Цамблак був готовий до диспуту щодо спірних питань між Церквами, але рішуче відмовився перейти в католицизм зі своєю єпархією²⁰.

Похвальні «Слова» Кипріанові та Євфимієві показують священнослужителя як письменника, котрий глибоко переживає втрату дорогих людей і трагедію Батьківщини.

«Слово надгробне митрополитові Кипріяну» – твір до певної міри публіцистичний, оскільки панегіричний стиль (який досяг високого розвитку в проповідях Цамблака) тут слугує для характеристики історичної

особи, сучасника, чиє життя було добре відоме слухачам. Виголосив це «Слово» (створене в 1409–1410 рр.) святий, можливо, в Києві, де покійний митрополит був дуже популярним. Оскільки в цей час Г. Цамблак, імовірно, претендував на Київську кафедру, то наголошення на бажанні покійного зробити з нього свого наступника мало б вплинути на аудиторію, якій адресувався твір. Письменник, як талановитий дипломат, грає на почуттях слухачів, говорячи про свою близькість до Кипріяна й поєднуючи власну скорботу зі скорботою громади²¹ («Вам же и нам обща печали предложися»²²). Але не можна категорично стверджувати, що святий приїхав із планами посісти саме митрополичий престол - безсумнівно лише те, що він розраховував на підтримку Кипріяна у своїй подальшій діяльності.

У найважчий період емігрантського життя митрополит написав «Слово похвальне патріархові Євфимію Тирновському» (1415–1418 рр.), в якому ораторський талант письменника досяг повної зрілості. Опис героїчної долі останнього болгарського патріарха Євфимія - це кращі сторінки творчості Цамблака. У «Слові» автор частково відійшов від традиційного образу християнського героя: подвиг патріарха, який чудом уникнув смерті, здійснений не тільки в ім'я віри, а й в ім'я Батьківщини.

Митрополита Григорія приваблювали героїчні особи. У багатьох творах на чільне місце він ставить відданість християнській вірі, що тоді означало й відстоювання національної самобутності. Похвальні слова великомученикам Георгію та Димитрію, сорока великомученикам письменник перетворив на поетичні гімни мужності, стійкості, відданості вірі²³.

Треба зазначити, що мучеництво є провідним мотивом цих проповідей, які відзначаються розмаїтістю використаних художніх засобів. Так, в емоційно-експресивному «Слові надгробному митрополитові Кипріяну», автор, виступаючи як новатор, часто апелює до спогадів, власних щирих почуттів до покійного митрополита, незважаючи на вимоги тогочасного стилю з його обов'язковою екзальтованістю.

Для своїх похвальних «Слів» Г. Цамблак застосовував «плетіння слівес» (первинне значення виразу – «плетіння словесних вінків», складання похвал; згодом уживався значенні «створення словесної орнаментики»). Інші назви цього стилю: вітійоватий, орнаментальний, мозаїчний, експресивно-емоційний, молитовно-медитативний. Типові прийоми: емоційне навантаження лексики, уважне ставлення до семантичних відтінків слів, їх ритміка, римування закінчень, велика кількість метафор, порівнянь, синонімів, епітетів, риторичних запитань, окличних речень, повтор синтаксичних конструкцій. Саме це властиве проповідям письменника. О. Яцимирський характеризує ораторські твори Цамблака:

«Содержаніе его проповѣдей поражает насъ разнообразіемъ въ содержаніи и изобразительныхъ приемахъ – богатѣйшемъ арсеналѣ внѣшнихъ средствъ для выраженія мыслей и чувствъ; сюжеты и образы группируются у него словно самая затѣйливая мозаика при всей искусственности ея архитектоники»²⁴.

У деяких похвальних «Словах» Г. Цамблак звертався до Старого Завіту, що теж притаманно стилю «плетіння словес», однак часто виходив за межі канонів Святого Письма. Наприклад, пророк Ілля в однойменній похвалі не позбавлений індивідуальних рис. Порівняно з біблійним Іллею він зображений грізнішим і жорстокішим пророком, який не може простити співвітчизникам зради своєї віри²⁵. У переказах біблійних легенд трапляються образи, які вражають силою та глибиною думки, драматизмом, ґрунтовною логічною аргументацією. Під завісою алегорій нерідко криються численні проблеми, що хвилюють сучасників автора. Намагаючись провести паралель між митрополитом всієї Русі та біблійними героями, у «Слові надгробному митрополитові Кипріяну» письменник порівнює діяння святителя з біблійними водночас із релігійною толерантністю конкретно зображає людину та її внутрішній світ²⁶.

Стосовно припущень про вплив паламітського містицизму на ораторські тексти митрополита, то їх перевірила Аделіна Аґушева-Тіганова, яка вивчала Цамблакову проповідь на Преображення Господнє, де найбільш виразно могли проявитися містичні та духовні інспірації архиєрея²⁷. Праця священнослужителя, на переконання дослідниці, була класичним прикладом середньовічної повчальної традиції у встановленні діалогу між проповіддю та літургійними читаннями згаданого свята шляхом поєднання патристичних, візантійських і церковнослов'янських моделей.

Григорій Цамблак, як учень болгарського патріарха Євфимія, сприяв поширенню ісихазму на землях Київської митрополії. Наприклад, у «Похвальному слові Євфимію Тирновському» письменник мовить про тяглість ісихастського вчення від Григорія Синаїта через Феодосія Тирновського до Євфимія. Розповідаючи про останнього, автор підкреслював, що патріарх ще в молоді роки, молячись, не відчував свого тіла, а також хоча й був чудовим оратором, цінував мовчання. Описуються в «Похвальному слові...» й різні ступені богопізнання. В «Оповіді про перенесення мощей св. Параскеви Тирновської» йдеться про дотримання ісихастських практик серед сербського чернецтва, в «Житті Стефана Дечанського» - про ісихастські диспути в середині XIV ст.

Митрополит київський і литовський Григорій справив помітний вплив на українську літературу. Цілком ймовірно, що саме його літературний

стиль вплинув на киянина Касіяна, який створив нові редакції Києво-Печерського патерика (1460, 1462 рр.), «Слово похвальне отцям Констанцького собору», а також на Йоана, автора «Посольства до папи римського Сикста IV» (1476 р.). Твори Г. Цамблака використовував З. Копистенський, а можливо, й І. Вишенський²⁸. У XVII ст. невідомі українсько-білоруські книжники переробили «Слова» митрополита Григорія на Велику п'ятницю і вмч. Дмитрію Солунському²⁹.

Отже, аналіз проповідей Григорія Цамблака свідчить, що, залишаючись у межах середньовічного світогляду, він є письменником-новатором, у його творчості виявляються деякі гуманістичні тенденції. Релігійна толерантність і зацікавленість ренесансною культурою Заходу вказують на його належність до культури Передвідродження. Згідно з О. Яцимирським, «его (Цамблака. – О. В.) нельзя назвать ораторомъ-моралистомъ или аскетомъ, ораторомъ-догматикомъ или полемистомъ, ораторомъ-публицистомъ или социологомъ. Онъ – ораторъ-художникъ въ полномъ смыслѣ термина, всегда подогрѣтый поэтъ-лирикъ, который пользуется всѣмъ, что на его взглядъ красиво и возвышенно само по себѣ, что отмѣчено печатью убѣдительнои величавости и полной мощи»³⁰. Літературний талант святителя визнавали всі, навіть супротивники. У літописному некролозі про нього сказано: «Книжень зѣло, изучень убо бѣ книжней мудрости всяцей изъ дѣтства, и много писанія сотворивъ, остави»³¹.

Ігумен Дечанського та Плинарійського монастирів, протопресвітер Патріаршої келії в Константинополі та Молдоваласької церкви в Сучаві, видатний представник тирновської книжкової школи, культурний, громадський і церковний діяч Болгарії, Молдови, Сербії, Литви та України, як слушно зазначає румунський літературознавець Шт. Чобану, належить усім і нікому, оскільки він служив інтернаціональній ідеї православ'я³²

¹ Яцимирській А. И. Григорій Цамблакъ. Очеркъ его жизни, административной и книжной дѣятельности / А. И. Яцимирській. – С.-Петербургъ: Изданіе Императорской Академіи Наукъ, 1904. – С. 1.

² Бегунов Ю. К. Малоизвестные и неизвестные сочинения Григорія Цамблака / Ю. К. Бегунов // *Byzantinobulgarica*. – Sofia, 1978. – Т. 5. – С. 311–322; Дончева-Панайотова Н. А. Григорій Цамблак и българские литературни традиции в Източна Европа XV–XVII вв. / Н. А. Дончева-Панайотова. – Велико Търново: Веста, 2004; Руско-балкански културни връзки през Средновековието. – София: Из-во на Българската академия на науките, 1982.

³ Ундольскій В. Замѣчанія для Истории церковнаго пѣнія в Россіи / В. Ундольскій. – М.: Въ Университетской Типографіи, 1846. – С. 4.

⁴ *Metropolis Kijoviensis*. Каталог і тексти петербурзьких зібрань / [підгот.: В. Зема, С. Зінченко, В. Фрис]. – К., 2010. – С. XI.

- ⁵ Українська література у портретах і довідках: давня література – література XIX ст.: довідник / [редкол.: С. П. Денисюк, В. Г. Дончик, П. П. Кононенко та ін.]. – К.: Либідь, 2000. – С. 344.
- ⁶ Полное собрание Русских летописей, изданное по высочайшему повелѣнію археографическою коммисією: в 43 т. – СПб: Типографія Эдуарда Праца, 1843. – Т. 2. - Ч. 3: Ипатіевская летопись. – С. 353.
- ⁷ Fijałek J. Biskupstwa greckie w ziemiach ruskich od połowy XIV w. na podstawie źrodła greckich / J. Fijałek // Kwartalnik historyczny. – Lwów, 1897. – № 11. – S. 1–63.
- ⁸ Codex epistolaris Vitoldi: magni ducis Lithuaniae (1376–1430). – Cracoviae. Typis Vlad. L. Anczyc et Comp., 1882. – S. 166.
- ⁹ Richental U. Chronik des Constanzer Concils 1414. bis 1418 / U. Richental: Herausgegeben von M. R. Buck // Bibliothek des litterarischen Vereins in Stuttgart. – Tubingen, 1882. – Bd. 158. – S. 139.
- ¹⁰ Codex epistolaris Vitoldi... - S. 1030.
- ¹¹ Monczak I. Florentine Ćumenism in the Kyivan Ćhurch: Флорентійський екуменізм у Київській церкві / I. Monczak. – Rome: Український католицький університет ім. Св. Климента Папи, 1987. – S. 154, 156.
- ¹² Acta concilii Constanciensis. – Münster, 1923. – Bd. 2: Konzilstagebücher, Sermones, Reform- und Verfassungsakten / Herausgegeben in Verbindung mit Johannes Hollnsteiner von Heinrich Finke. – S. 164; Richental U. Chronik des Constanzer Concils 1414. bis 1418... - S. 133, 136.
- ¹³ Acta concilii Constanciensis. - S. 164.
- ¹⁴ Яцимирській А. И. Григорій Цамблакъ. Очеркъ его жизни, административной и книжной дѣятельности... - С. 197–199.
- ¹⁵ Там же. - С. 202; Acta concilii Constanciensis. - S. 166.
- ¹⁶ Яцимирській А. И. Григорій Цамблакъ. Очеркъ его жизни, административной и книжной дѣятельности... - С. 202–203.
- ¹⁷ Първев Г. Срещата на Григорий Цамблак с папа Мартин V на събора в Констанц през 1418 г. / Г. Първев, К. Банев // Исторически преглед / [гл. ред.. Г. Марков]. – 1982. – № 8. – С. 113–126; Lewicki A. Sprawa unii kościelnej za Jagiełły / R. Lewicki // Kwartalnik Historyczny. – Lwów, 1897. – Roczn. 11. – S. 310–482.
- ¹⁸ Полное собрание русских летописей / изд. А. Кошелев. – М.: Языки русской культуры, 2000. – Т. 4. - Ч. 1: Новгородская четвертая летопись. – С. 418; 2007. – Т. 27: Никаноровская летопись. Сокращенные летописные своды конца XV века. – 267 – С. 268, 341–342.
- ¹⁹ Карташев А. В. Очерки по истории Русской Церкви [Электронный ресурс] / А. В. Карташев – Т. 1. – Режим доступа: <http://www.magister.msk.ru/library/bible/history/kartsh02.htm>.
- ²⁰ Яцимирській А. И. Григорій Цамблакъ. Очеркъ его жизни, административной и книжной дѣятельности... С. 202–203; Пелешенко Ю. В. Українська література пізнього Середньовіччя (друга половина XIII – XVI ст.): Джерела. Система жанрів. Духовні інтенції / Ю. В. Пелешко. – К.: Фоліант, 2004. – С. 54, 117–118.
- ²¹ Українська література у портретах і довідках... - С. 344.
- ²² Григорія мниха и прозвитера, игумена обители Плинаирска, [слово] надгробное, иже во святых по истинно Киприану, архієпископу Російскому

[Электронный ресурс] // Библиотека Якова Кротова: [сайт]. – Режим доступа: <http://krotov.info/acts/15/1/1408zamb.htm>.

- ²³ Українська література у портретах і довідках... – С. 344.
- ²⁴ Яцимирский А. И. Изъ истории славянской проповѣди въ Молдавіи. Неизвѣстных произведенія Григорія Цамблака, подражанія ему и переводы монаха Гавріила / А. И. Яцимирский. – СПб.: Типографія И. Н. Скороходова, 1906. – С. 3.
- ²⁵ Українська література у портретах і довідках... - С. 344.
- ²⁶ Яцимирский А. И. Григорій Цамблакъ. Очеркъ его жизни, административной и книжной дѣятельности...; Пелешенко Ю. В. Развитие української ораторської та агіографічної прози кінця XIV – початку XVI ст. / Ю. В. Пелешенко. – К.: Наукова думка, 1990. – С. 27–77.
- ²⁷ Angusheva-Tihanova A. The Mount Reflecting Heaven: The Sermon on the Transfiguration by Gregory Camblak in the Context of Byzantine and Medieval Slavic Literature / A. Angusheva-Tihanova // Byzantinoslavica. Revue Internationale des Etudes Byzantines. – Prague, 2004. – Т. 62. - P. 217–238.
- ²⁸ Українська література у портретах і довідках... – С. 345.
- ²⁹ Дончева-Панайотова Н. А. Григорий Цамблак и българские литературни традиции в Източна Европа XV–XVII вв... - С. 282–283.
- ³⁰ Яцимирский А. И. Изъ истории славянской проповѣди въ Молдавіи... – С. 3.
- ³¹ Полное собраніе Русскихъ лѣтописей, изданное по высочайшему повелѣнію археографическою коммисією: в 43 т. – СПб.: Типографія И. Н. Скороходова, 1897. – Т. 11. – Ч. 8. Лѣтописный сборникъ, именуемый Патріаршею или Никоновскою лѣтописью.– С. 235.
- ³² Українська література у портретах і довідках... - С. 345.

SUMMARY

Valeriy Oliynykov

Hryhorij Tsamblak as preacher of international idea of orthodoxy

Preaching creation of representative of the «second south-slavic's influence» Hryhorij Tsamblak is probed as a continuer of rhetorical tradition in style of «wickerwork of words».

Keywords: speech at Konstantskomu Cathedral, «The word tomb Metropolitan Cyprian», «word commendable patriarch Euthymios», «weaving of words», Hesychasm, writer and innovator.